

Franckesche Stiftungen zu Halle

**Ivsti Henningii Boehmeri, Icti, Potent. Regi Borvss. A Consil.
Int. Regim. Dvcat. Magdeb. Cancell. Director. Reg. Frideric.
Eivsdemqve Prof. Ivrr. ...**

Böhmer, Justus Henning

Halae Magdebvrgicae, MDCCLXXIII.

VD18 12136018

Cap. I. De Iuribus Imperantium Circa Publicam Securitatem Externam.

Nutzungsbedingungen

Die Digitalisate des Francke-Portals sind urheberrechtlich geschützt. Sie dürfen für wissenschaftliche und private Zwecke heruntergeladen und ausgedruckt werden. Vorhandene Herkunftsbezeichnungen dürfen dabei nicht entfernt werden.

Eine kommerzielle oder institutionelle Nutzung oder Veröffentlichung dieser Inhalte ist ohne vorheriges schriftliches Einverständnis des Studienzentrums August Hermann Francke der Franckeschen Stiftungen nicht gestattet, das ggf. auf weitere Institutionen als Rechteinhaber verweist. Für die Veröffentlichung der Digitalisate können gemäß der Gebührenordnung der Franckeschen Stiftungen Entgelte erhoben werden.

Zur Erteilung einer Veröffentlichungsgenehmigung wenden Sie sich bitte an die Leiterin des Studienzentrums, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

Terms of use

All digital documents of the Francke-Portal are protected by copyright. They may be downloaded and printed only for non-commercial educational, research and private purposes. Attached provenance marks may not be removed.

Commercial or institutional use or publication of these digital documents in printed or digital form is not allowed without obtaining prior written permission by the Study Center August Hermann Francke of the Francke Foundations which can refer to other institutions as right holders. If digital documents are published, the Study Center is entitled to charge a fee in accordance with the scale of charges of the Francke Foundations.

For reproduction requests and permissions, please contact the head of the Study Center, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

urn:nbn:de:gbv:ha33-1-202771

PARTIS SPECIALIS

LIBER II.

DE IVRIBVS SVMMI IMPERII.

CAP. I.

DE IVRIBVS IMPERANTIVM CIR-
CA PUBLICAM SECVRITA-
TEM EXTERNAM.

§. I.

Securitas publica nascitur ex pace
externa & interna. q) Cum ve-
ro pax *externa* per vim hostium
& bella maxime turbetur, vni-
cum fere medium illam redintegrandi quæren-
dum in *legitima defensione*.

§. II.

q) Interna consistit in optima *vnione* ciuium inter se;
externa respicit *cessationem omnis hostilitatis*, a vici-
nis populis metuendæ, quæ extra ciuitates raro habe-
tur, per respublicas autem optime conseruatur & redin-
tegratur. In hæc enim *principatus constituti sunt*,
ut *saluti subditorum consulatur*, ne inuicem aut ab
exteris iniurias accipiant, ait Liuius ad Augustum, apud
DION. lib. 55. Quorum etiam respexit ARISTOT.
Polit. 6. Duo sunt, *aiens, quibus omnis respublica seruatur*,
in hostes fortitudo & domi concordia. Et Claudius apud
TACIT. l. XI. *annal. felicitatem reipublicæ ex eo prædi-
cat, quod solida domi quies (seu pax interna) & aduersus*
exter-

§. II. *Vim itaque externam imminentem, vi opposita, iuste imperans repellit, ex quo IVS BELLII* r) hoc quoque sensu fluit: nam alias imperans illud quoque habet, intuitu aliarum gentium ex ratione *status naturalis & libertatis*, in quo est constitutus.

§. III. Verum, ne iura inter gentes locum habentia confundamus cum *iurius publicis uniuers-*

externa floruerit. De Numa Pompilio refert DION. HALICARNASS. lib. II. in f. quod eius opera & industria neque intestina sedizio ciuium concordiam dissoluerit, neque bellum externum de praestantissimis illis & maxime admirandis institutis ciuitatem dimouerit.

r) Debent imperantes subditis praestare vitam tranquillam & securam, quo sensu id Deo gratum esse asseritur 1 Tim. II, 1. 2. 3; imo inde, si quæ est belli inter Christianos iustitia, hæc ratio primario assumenda est. Cum enim Christus magistratus & imperia non sustulerit, defensionem quoque eisdem demapdatam & pro salute subditorum exercendam tollere haud voluit. Quamuis itaque Christus patientiam inculcauerit singulis, volueritque, vt non resisteretur malo, aliud tamen est, an non singuli iniurias sibi illatas patienter ferre debeant? quod affirmatur: aliud vero, annon imperans, cuius a singulis iam diuersa ratio est, commissum sibi a Deo populum defendere debeat, vt possint ducere vitam tranquillam & quietam? quod itidem affirmo: id quodsi absque bello fieri non possit, ita necessitas imperanti ad hoc ius tribuit. Bellum enim vnice propter pacem. Ita, ait CICERO lib. I. de offic. c. 23, bellum suscipitur, vt nihil aliud, quam pax quasita videatur. Paratur enim, vt ait Epaminondas, pax bello, & qui ea diutina volunt frui, bello exercitari esse debent, CORNEL. in Epamin.

Biebmeri I. P. vnica

v

s) Fluit

uniuersalibus, & aliena hic immisceamus, notandum, aliter ius belli considerari extrinsece *respectu aliarum gentium*: aliter intrinsece *respectu subditorum & reipublicæ*, cui imperans præest. s)

§. IV. Secundum priorem considerationem ius belli ad *ius gentium* t) spectat, & ex *statu*

s) Fluit hæc duplex consideratio ex duplici *respectu* imperantis. Consideratur quippe tum *respectu aliarum gentium*, cum quibus in statu naturali consistit, & *liber* esse dicitur; tum *respectu subditorum*, quibus præstare debet vitam tranquillam & beatam ex fine omnibus rebus publicis proposito. Si illo *respectu* imperans consideratur, ius belli ex iure libertatis fluit, & hoc sensu forsan accipiendum est, quod legitur apud TACITVM l. XV. annal. c. 1, *sua retinere priuatæ domus, de alienis certare, regiam laudem esse*, quibus verbis nude ad *statum libertatis naturalem*, quo per vim agitur, respicitur, non habita ratione reipublicæ. Galli quidem olim dixerunt: *se in armis ius ferre, & omnia fortium virorum esse*. LIVIVS lib. V. cap. 36. Sed hæc magis ad latrocinia quam ius belli spectant. Si vero hoc *respectu*, simul quoque ad hanc disciplinam pertinet, tum, ut indicari possit, quousque bellum possit decernere pro salute reipublicæ; tum, quid eo nomine possit in suos subditos. Diuersi hi *respectus* diuersos producant effectus & iura, tum *respectu aliarum gentium*, tum *respectu reipublicæ*, cui præest imperans.

2) Hoc *respectu* bellum *instum* esse dicitur, quod geritur inter eos, qui non agnoscunt superiorem, id est, qui in *statu naturali* sunt. Hoc enim cogendi medium in illo statu vnicum fere esse, supra in parte generali dictum. Suscipitur itaque ob iuris *quæsi* denegationem, non habito *respectu* ad reipublicæ salutem, vtrum hanc quoque causa belli concernat, nec ne: id quod

statu naturali fluit, variosque inter gentes liberas producit peculiares effectus, qui ab hac disciplina alieni sunt.

§. V. Si posteriori modo seu *intrinsece* ius belli in imperante consideratur, restrictius est, & vnico fere nititur fundamento, scilicet in *defensione reipublicæ & ciuitatis. u)*

§. VI. Proinde licet imperans ab alia gente lacessitus iustam bellandi causam aduersus alteram gentem habere possit, hoc sensu, vt gens altera iniua non possit conqueri de iniuria sibi illata; si tamen securitas publica eo ipso non est læsa, nec ei alias periculum imminet, ius belli ab imperante non est exercendum, x) quia ita *securitas publica*, quam con-

quod ex præsentī disciplina æstimandum; sufficit, quod gens altera vel loco eius imperans non possit conqueri de iniuria sibi illata, si denegauerit alteri, quod ei tamen debetur. Effectus varios belli *inter gentes* recenset GROTIUS de I. B. & P. lib. III., vbi tamen diuersos hos respectus non semper distinxit.

u) Nihil præstantius esse potest, quam vt subditi defendantur, si ab aliis impetantur, cum secura & tranquilla vita sit potissimus rerumpublicarum finis. Ex quo adducor, vt credam, bellum tantum *defensiuum* huc pertinere, vtut bellum defensiuum latius se extendat, & sub se non tantum *præsentis mali propulsionem*, sed etiam *futuram securitatem* comprehendat.

x) Sæpe accidit, vt aliquis ius aliquod habeat aduersus alium, vt tamen illud non possit exercere propter obligationem, qua aliis obstringitur. Princeps iniuria affectus habet ius belli in populum iniuam, & hac-

conseruare debet, in discrimen ambiguum per bellum vocatur.

§. VII. Neque ita simpliciter a *statu naturali*, vbi *ius belli* locum habet, argumentum ducendum, cum quamuis imperans in eo constitutus sit, simul tamen suæ ciuitati primario obligatus est, ¹⁾ nisi

tenus est *iuris gentium*, nec peccat in gentem iniquam, quæ calamitatem bellicam suæ malitiæ acceptam ferre deber; sed potest simul princeps peccare in rempublicam, dum securitatem publicam in discrimen vocat, quæ non est lapsa, quam tamen præferre debebat suis priuatis commodis. Neque hæc priuata iniuria in vniuersam statim redundat rempublicam, quamuis plura bella ob hanc sint suscepta. Darius Rex Persarum bellum legitur intrulisse Regi Scytharum Lanthino, cum filie eius nuptias non obtinisset, & armatis septingentis millibus hominum Scythiam ingressus. IUSTINVS lib. 2. c. 5. Hæc causa belli ne quidem inter gentes iusta fuit, multo minus intuitu reipublicæ. De Cyro refert XENOPHON in *Cyropæd.* lib. VIII. p. m. 202. lit. d. quod inter res maximi momenti posuerit, vt absque bello impetraret id, quod cuperet; quorsum etiam respexisse videtur Scipio, aiens, se malle vnum ciuem seruare, quam mille hostes occidere, CAPITOL. in Anton. Pio. Nam vt ait TACITVS, in pace causa & merita spectantur, vbi bellum ingruit, innocentes & noxii iuxta cadunt. conf. FORSTNERVS ad Tacit. lib. I. annal. verb. ad arma ciuilia actum &c.

- 1) Ordinarie ad iustitiam belli nihil præterea requirunt, quam vt quis summam potestatem habeat, seu, vt liber ab omni imperio sit; nam de causa belli iudicari nequit, cum arbiter inter gentes cesset. Verum id quidem sufficit, si de iustitia gentis erga gentem quaeritur.

nisi forsan respublica sit mere *herilis*. m)

§. VIII. Interim arbitrium, vtrum bellum sit suscipiendum, nec ne? est penes imperantem, ex iure naturæ tamen ita moderandum, n) vt bellum *securitatis publicæ* stabilien-
dæ, non tollendæ gratia suscipiatur.

§. IX. Hoc intuitu 1) iusta belli causa non est, si vicinæ reipublicæ potentia nimis crescat. Neque enim statim certum est, o) quod
res-

ritur. Sed etiam, vbi imperans reipublicæ præest, cogitare debet, si liberum esse non *propter se*, sed *propter subditos*, h. e. non pro lubitu ad interesse priuatum bella gerere potest, cum primario respectus reipublicæ habendus. Ludouicus XI. Rex Gallorum noluit vindicare iniurias, quas, dum Aurelianensium dux fuerat, acceperat, sed suisoribus grauitur respondit: *Non decere Gallorum regem, iniurias ducis Aurelianensis vindicare.*

m) In regno *herili* primario Rex suum quærit commodum, & hic facilius admitti potest, vt propter suam vtilitatem bellum gerat.

n) Raro imperantes proprio motu bella suscipiunt, plerumque consilia aliorum audiunt. Sed hi vt plurimum in eo peccant, quod, non habito respectu ad rempublicam, quemuis pruritus in principe approbent, & hoc intuitu recte notat FORSTNER. ad Tacit. lib. 1. annal. p. m. 54. Theologos & JCtos, quod venalem stylium hac occasione propensione principum suorum accommodent. Valer hic quoque Metelli essatum: Omne bellum facile sumitur, ceterum agerrime definit: nec in eiusdem est potestate initium eius & finis: siquidem incipere cuiusvis & ignauo licet, depanti, cum victores velint. SALLVSTIVS de bello In-
gurb. c. 82.

o) Equidem *infra mortalibus natura*, recensent aliorum
V 3 feli-

respublica vicina, si vel maxime possit, alteram velit opprimere. p)

§. X.

felicitatem ægris oculis introspicere, modumque fortune a nullis magis exigere, quam quos in aqua videre, ut philosophatur TACITVS lib. I. hist. Ast sola inuidia & metus inde ortus ius per se in alterum non tribuit. Eleganter GROTIUS de iure B. & P. lib. II. c. 1. §. 17. hac de re disserit, aicens: aduersus incertos metus a diuina providentia & ab innoxia cautione & non a vi præsidium petendum est. Sunt adhuc media securitati suæ & reipublicæ prospiciendi absque omni iniuria & oppressione eius, cuius potentiam metuimus. Si rempublicam Iudaicam in exemplum adsumimus, certe constat, eandem tot potentissimis regnis vndequeque fuisse circumseptam, ut mirari liceat, quod se tam diu contra vicinam potentiam conseruauerit, præsertim cum vi bellica terram Cananæam occupasset, & inde vicini populi exemplo Cananæorum territi iustam belli causam habuisse videri potuissent. Sed præsidium suum a Dei providentia petebat, qua discedente, mox finitimis populis prædæ fieri incipiebat. Attamen ad infringendam alterius potentiam, concessum est, fœdus cum aliis gentibus inire, & moto contra vnum bello, arma ex lege fœderis potentiori opponere, ac ita per indirectum bellum erit iustum. Nunquam prohibitum est fœdus inire cum gente vicina, ut sibi quis prospiciat; sed absque vlla causa potentiorum armis aggredi, rationi non est conueniens.

p) Qui Hobbesianismo fauent, non possunt non quoque tale bellum approbare, cum in *statu naturali* quilibet arbitrari debeat, quid potissimum ad conseruationem sui respiciat. Præsertim cum secundum hæc principia præterea supponendum sit, hominem, qui
porest

§. X. (II.) Ius belli cessat, si lædens populus satisfacere, q) & de securitate alterius gentis

potest nocere, statim etiam nocere velle. Quodsi tamen semel pax per pactum cum vicina gente inita sit, ipse MOBBES ob quemvis metum non vult pactis recedendum esse. Nam, inquit, nisi causa metus noua existat, ex facto vel alio signo voluntatis non præstandi a parte altera, merus iustus censeretur non potest. vid. tr. de ciue cap. 2. §. 11. in nor.

- 2) Quodsi securitas reipublicæ laesa deprehenditur, duo consideranda sunt: vel enim res ad arma iam deducta, vel demum est deducenda. Posteriori casu cum bellum debeat esse vltimum subsidium, si alio modo salutis reipublicæ consili nequeat, ante omnia tentandum est, an non absque bello imperans securitati reipublicæ consulere possit, exemplo Cyri, qui hoc inter res maximi momenti ponebat, *vt absque bello id impetraret, quod cuperet, XENOPHON de Cyropæd. lib. 8. p. m. 202. lit. d.* quorsum etiam collineat Arehidamus apud THVCYD. lib. I. aiens: *qui se offerunt disceptationi, eos tanquam iniurios aggredi, iniuriosum est.* Hinc de satisfactione & cautione alteri præstanda lædens populus merito interpellandus erit, quo respexerunt Bataui in response sua anno 1674. legato Suecico data, quam exhibet ZIEGLERVS *de iure Maieſt. lib. 1. c. 33. §. 34.* vbi inter alia hæc occurrunt: *Wann nun unter allen insonderheit Chriſtlichen Potentaten von Alters hero jederzeit umb unwidersprechlicher Ursach willen gebräuchlich gewesen ist, daß, wann ein oder anderer beleidiget worden zu seyn vermeinet, der Beleidigte, ehe und bevor er zu den Waffen gegriffen, von demjenigen, welcher die Beleidigung ihm zugefügt, Satisfaction begehret hat. Respexerunt sine dubio Bataui ad ius antiquum feciale, quia moris semper fuit, antequam bellum inferretur, feciales mittere, per quos res*

gentis conferuanda cautionem præstare & possit & velit: obtento enim fine cessant media.

§. XI. (III.) Nullum est ius belli populum vicinum idololatram ad *veram religionem* reducendi, r) cum ex diuersitate religionis securi-

repeteretur, & nisi redderetur, bellum indiceretur, vid. BARNAB. BRISSON. *de verb. pop. rom. solenn. l. 4. p. 342.* quod institutum exacte iuri naturæ conuenit, & a Deo ipso quoque Israelitis præscriptum est. *Deut. XX, 10. seq.* Priori casu pax oblata non respuenda, si per illam securitati reipublicæ satis consulatur, non saltem *præsenti*, etiam *futura*, quem in finem solent cautiones exigi, quas vulgo *Guarantias* vocant, quæ si oblata & tales sunt, vt nulla iusta de causa respui possint, & nihilominus victor bellum continuare desiderat, ex postfacto non tantum suæ male consulit reipublicæ, sed præterea aggressor fieri incipit.

- *) Notum est, quod medio sub papatu *bella Domini*, vti vocata fuere, suasu cleri geri contra infideles, terram sanctam incolentes, cæperint, ex nulla alia ratione, quam quod crederent, terram sanctam ad Christianos pertinere, vel hostes fidei sub iugum reducendos esse. Prætextus erat *incrementum gloriæ diuinæ*; sed vera causa *interesse cleri*, quod ex euentu apparuit, quoniam exinde tot instituta noua orta sunt, tot ordines militares introducti, vt hisce nouis clericis militantibus pinguiores prouentus prouinciarum per orbem Christianum cederent. Vnde recte BECMANNVS *de bellis Domini cap. 1. §. 18.* ait, expeditiones has nec *iuste* nec *prudenter* nec *pie* institutas fuisse; *non iuste*, quia Saraceni non minori iuris titulo Palæstinam tunc tenebant, quam antea Romani, neque religio Christiana aut sacrum sepulchrum ius eis dare poterat ad hanc expeditionem, cum religio non sit alligata ad certum locum.

curitas rerumpublicarum vicinarum in ambiguum discrimen haud vocetur.

§. XII. (IV.) Quamuis defensio reipublicæ quoque concredita sit magistratibus subalternis, hi tamen, cum belli ratio admodum reipublicæ periculosa sit, inconsulto imperante, bellum inferre s) nequeunt, licet vel maxime iusta adsit causa.

§. XIII.

locum, *Non prudenter*, quia conseruatio locorum acqvisitorum e remotioribus Europæ partibus petenda non erat. Denique *nec pie*, quippe pietatem armis promouere fas non est. Carolum M. iridem Saxones, liberam gentem, domasse constat prætextu *religionis*, sed vt pruritus extendendi fines Francici regni potentiorē causam constitueret. Ferdinandus Catholicus pallio religionis iridem terras alienas inualit. De eo sic THYANVS lib. I. *hist.* In eo nihil merito desideres, præterquam fidem, qua sub colore religionis, quam omnibus actionibus suis semper prætexebat, ad ambitionem & inexplabilem propagandi imperii cupiditatem mira calliditate abusus est.

- s) Potissimum hic quæstio est, de præsidibus provinciarum, qui integram provinciam gubernant, & sic quæque defensionem eius susceperunt. Equidem sub defensione etiam ius belli comprehendi videtur, quod tamen non de alio, quam de *defensiuo* bello, per quod vis intans repellitur, intelligi debet; & sicuti defensio singulis adhuc in statu ciuili concessa est, ita multo magis *defensio provinciarum* concessa erit magistratui inferiori, si ab hoste extraneo ex improviso ciuitas vel provincia imperatur, quatenus se defendere potest, quia hoc non potest non ipsis ciuitatibus relictum esse, quatenus vnum corpus sustineant. Mithridates ad milites apud IVSTI-

§. XIII. Poteſt etiam aliunde ius belli inferendi reſtringi, vel per *fœdera* t), vel in genere

NVM lib. 38. c. 2. notanter loquitur, aſſerens, *optandum ſibi fuiſſe, ut de eo liceret conſulere, bellumne ſit cum Romanis, an pax habenda. Quin vero ſit reſiſtendum impugnantibus, nec eos quidem dubitare, qui ſpe victoriæ careant.* Enim vero de bello alteri inferendo aliud iudicium ferendum, adeo ut recte in iure Romano magiſtratus inferior criminis læſæ maiestatis reus arguatur, ſi inconſulto principe bellum etiam ex iuſta cauſa alteri intulerit. Ideo PLATO de LL. lib. 12. in med. lege conſtituebat: *Si quis priuatim ſine publico ſcito pacem bellumue fecerit, capitalis eſto.* Moris etiam fuit, cum dedere in ſatiſfactionem hoſti, qui inconſulto imperante bellum alteri intuliſſet. Cum Cæſar priuato auſu bellum Gallis intuliſſet, Cato Vticenſis cenſuit in ſenatu, *legiones Romanas domum renocari, Cæſarem vero Gallis dedi oportere,* PLUTARCH. in Caton. Viæ. Neque enim ſub generali conceſſa adminiſtratione provinciæ hoc comprehendendi videtur, de quo vnice ſummus imperans arbitrari & ſtatueri debet. Poteſt aliquando bellum eſſe iuſtum intuitu gentis alterius iniquæ, reipublicæ tamen maxime noxium, & cum ita tota reſpublica in idem diſcrimen vocetur, ſi vel maxime intuitu vnius provinciæ læſio contigerit, certe non alius de bello ſuſcipiendo arbitrari poteſt, quam qui vniuerſæ præeſt reipublicæ, non is, qui ſaltem partem reipublicæ, & quidem *dependenter*, adminiſtrat, quia in effectu ius decernendi de ſummis vniuerſæ reipublicæ ſibi ſumeret. conf. GROTIUS de I. B. & P. lib. 1. c. 4. §. 6. & c. 3. §. 5. n. 3.

- *) Loquor rursus de bello *offenſiuo*, cuius inferendi quidem ius ſingulis gentibus liberis competit, ſed ubi per pacta

genere per *nexum systematicum*, si illud ipsum quoque in hoc nexu comprehensum sit, ne altera ciuitas inconsultis reliquis confœderatis bellum alteri genti inferat.

§. XIV. Contingere tamen potest, vt etiam in systemate plurium ciuitatum ius belli singulis rebuspublicis aduersus gentem extraneam saluum

pacta specialia hæc libertas restricta, in communi concilio, vel cum fœderatis desuper demum deliberandum, neque, inuitis sociis, bellum est inferendum, quia his ius dissentiendi ex pacto competit. Inter pacis & fœderis conditiones, quas Aetoli & Romani inter se pepigerant, hoc quoque caput præcipuum fuit: Si populus Romanus fœdere iungereur regi (Philippo) vt caueret, ne ius ei belli inferendi Aetolis sociisque eorum esset, LIVIVS lib. XXVI. cap. 24. Similiter inter pacis conditiones, quas populus R. Carthaginensibus dabat, erat, bellum neue in Africa, neue extra Africam iniussu populi R. gererent, de cetero liberi legibus suis viuerent. LIVIVS lib. XXX. cap. 37. Pacis cum Philippo Rege Macedoniæ leges erant, bellum extra Macedoniæ fines ne iniussu senatus gereretur. IDEM lib. XXXIII. cap. 16. In fœdere systematico vbi hoc comprehensum est, res expedita est, quia sic totum systema vnum quod si corpus representat, maxime in iis, quæ ad securitatem singularum rerumpublicarum pertinent, & potest non totum systema periclitari, si vel maxime vnus ex sociis bellum inferat. Quodsi aliter ex fœdere, cum alia republica inito, ius belli restrictum sit, idem puto dicendum esse, modo se aliter conseruare possit populus, quod de bello inferendo cogitat.

u) In

saluum manferit, quamuis hoc casu systema tale *irregulare* esse soleat. u)

§. XV. Ex iure belli, *intuitu reipublicæ* considerato, plura noua emanant iura. Huc refero (I.) *Ius armorum instruendorum*, seu *armandiæ*, vi cuius imperanti x) competit ius, *armamentaria publica instituendi*, ius *fabricandi* y) arma

u) In imperio nostro, quod *systema* aliquod *irregulare* continere videtur, singulis statibus concessum, separatim ius *federis* & belli exercere, modo non exerceatur contra imperium. Equidem hoc communiter de bello *defensiuo* non *offensiuo* intelligunt, prout plenius declaratum est tom. IV. obseru. Hallens. 8. Verum cum bellum *offensiuum* facillime possit *defensiuum* dici, & ita a statibus semper rationes adduci, vi quarum vbique se bellum *defensiuum* gerere, aliis persuadere sustineant, in effectu ius belli iis denegari nequit; id quod bene obseruauit commentator ad *Obseru. Hallens. 31. tom. 6.*

x) Priuatis certe non competit *Ius armamentaria instruendi*, quia suspicionem rebellionis incurreret, qui ingentem apparatus armorum congerere veller. Imo ne quidem nobilibus in castis suis absque speciali principis permissione concessum est, tormenta habere, quia alioquin respublica inde detrimentum accipere posset, neque his ad defensionem indigent, cum præsidium sibi non a *violentia*, sed a *Republica*, in qua degunt, & principis *providentia*, petere debeant. Et si vel maxime contingeret, per fortunæ beneficium tormenta sub terra defossa in prædiis nobilium inueniri, ne sic quidem nobiles fortunæ beneficia frui possent, nisi ex tacita principis concessione. vid. BERNEGG. in *Tacit. Germ. q. 123.*

y) *Ius fabricandi arma* in nostris rebus publicis non quidem vbique est restrictum, sed peritis indistincte concedi solet.

ma vel restringendi vel subditis permittendi, subditos armis instruendi vel eorum vsu prohibendi &c.

§. XVI. (II.) Ius *exstruendi fortalitia* seu munimenta, quæ securitati publicæ inferuire, z) hostem-

solet, potest tamen sine dubio ad exemplum Iustiniani in Nov. 85. c. 1. pro statu reipublicæ varie determinari & restringi, commercium promiscuum armorum subditis interdici, maxime, ne extraneis vel hostibus ea vendantur, cum id aperte perniciosum reipublicæ futurum sit, & adeo rectissime tale commercium cum hostibus ad crimen perduellionis apud Romanos relatum est. l. 4. D. ad l. Iul. Mai.

z) *Fortalitia* non ad *nocendum*, sed ad *defendendum* ordinariæ ædificantur, atque adeo ius exstruendi talia munimenta ad ius belli reruli. Equidem non nego, posse etiam fortalitia ad *nocendum* exstrui, vt scilicet ex illis, exorto bello, eo securiores excursions fieri possint in terram vicinam; ast vtrum hac intentione munimentum ædificatum sit, & annon potius defensionis intuitu? nemo determinare & consequenter bellum eo nomine alteri inferre potest. Eodem quippe iure alteri genti, quæ damnum ex eiusmodi exstructione metuit, permissum est, ad sui defensionem munimenta exstruere, & ita mala inde metuenda præcauere. Non commode itaque hic applicari potest exceptio, quod ad *emulationem* talis exstructio fieri non debeat, h. e. vt aliis noceatur, non vt respublica commodum inde habeat, quam suggerit GAIL. 2. obs. 69. n. 18. NICOL. BOER. decis. 320. n. 8. & probare intendit ex l. 3. ff. de oper. publ. Sed vnde de tali *emulatione* constabit? Ex fortaliis ordinariæ ingens in reipublicam redundat utilitas, & ita allegari non possunt rationes aliæ eius *emulationis*. Diffidentix vtiq; indicium præbet,

hostemque repellere possint. Vnde quoque ius circa *fortalitia* iam exstructa ordinarie ad impe-

bet, sed inde alteri genti nullum datur ius contradi-
cendi. Vnde & allegatus BOERIUS c. l. n. 16. de sui
temporis praxi notanter ait: *Rex Francie facit castra in*
finibus sui territorii ad emulationem regis Anglie, & e
conuerso, & idem faciunt omnes mundi domini, quia cum
iurisdictiones sint distinctae & pariter territoria, unusquis-
que potest se in suo territorio prae munire & castra metari.
Potest tamen alteri ius prohibendi ex pacto vel alio iure
competere, si forsan faedere comprehensum sit, ne in
hoc vel illo loco fortalitia exstruantur, vel vt exstru-
cta destruantur, quemadmodum Tenederi ab Agrippi-
nensibus apud TACITVM lib. IV. *hisor. c. 64.* id po-
stularunt, inquentes: *vt amicitia societasque nostra*
in aeternum rata sint, postulamus a vobis, vt mu-
ros coloniae, seruitii munimenta, deerrabatis. Sic
etiam per priuilegium territorio competens idem ius
prohibendi pro vario statu reipublicae contingere potest,
vbi in imperio nostro, vbi plurima loca ex veteri iure
tale ius sibi vindicant prohibendi, ne intra certum ter-
minum fortalitia exstruantur. Norimberga a Carolo
IV. priuilegium habet, daß *keinem frey stünde in ei-*
ner Meilweges rings um die Stado Marck oder Fe-
sten aufzurichten. vid. GOLDASTVS tom. 2. *der*
Reichsstatzungen p. 66. Ludouicus Bauarus anno 1332.
apud BROWER. lib. 17. *annal. Treuir.* venit, ne ca-
stra, munitiones, propugnacula a quoquam infra leu-
eam a feudo Archiepiscopi Treuirensis aut Ecclesiae in-
vitis Dominis attollantur vel ponantur. vid. HERTIVS
diff. de super. territor. §. 19. in not. Hoc quoque in-
de patet, imperantem tantum in suo territo. io muni-
menta exstruere posse, nisi rursus ex pacto peculiari hoc
ius alteri competat, veluti ob ius clientelare eo rectius
ex-

imperantem, non magistratum subalternum, spectat.

§. XVII. Priuatis a) vero recte interdici potest,

exercendum. Inde cum Advocati ecclesiarum in ditionibus ecclesiasticorum summum ius exercere & propugnacula exstruere conarentur, Fridericus II. speciali constitutione, quæ exstat apud SCHILTER. *instit. iur. publ. rom. II. lib. 15. n. 7.* & Dn. a LVDEWIG *rom. VII. reliq. MSSz. p. 515.* hoc prohibuit. Verba cit. *constit. n. 7. p. 113.* sunt hæc: *Irem constituimus, ut nulla ædificia, castra videlicet, seu ciuitates in fundis ecclesiarum vel occasione Advocatia vel aliquo quoquam prætextu constuantur, & si qua forte sunt constructa contra voluntatem eorum, quibus fundi attinent, diruantur regia potestate.* Hoc intuitu quoque Imperator LEOPOLDVS in *cap. art. 13. in f.* promittere necessum habuit, se nolle in statuum territorii fortalicia noua exstruere, aut vetera reficere, quod liquidum indicium præbet, Imperatori in statuum territorii parum iuris amplius competere.

- a) Equidem *nobilibus* aliquatenus permissum est, leui muro vel fossa castra sua munire, quod etiam in *l. 10. C. de priu. ædif.* id olim indultum fuit. Sed de huiusmodi *munimentis leuissimis* hic non quaritur, sed de talibus, quæ vim bellicam sustinere & hostem quodammodo arcere possant. Talem defensionem ut sibi circumponant nobiles, necesse non habent, quam a tota republica expectare debent, cum verendum sit, ne tale propugnaculum priuatum in reipublicæ detrimentum vergere possit. Dominandi libido & resistendi studium subditis innatum est, maxime primariis, & copia omnium rerum abundantibus. Primi motus ex huiusmodi arcibus ut plurimum oriuntur, quo intuitu Henricus II. Rex Angliæ procerum arces mœnibus nudauisse legitur. Idem contigisse in regno Neapolitano constat, in quo

est, ne munimenta talia in castris suis extruant.

§. XVIII. Cum itaque hæc exstructio in salutem totius reipublicæ vergat, imperanti quoque competit ius, eo nomine subditos *collectandi, b)* vel *operas* eorum exigendi.

§. XIX. Quin & agros ædesque subditorum imperans licite occupat, *c)* quatenus vel

quo ob procerum potentiam motus frequentes semper fuerunt, qui vix aliter, quam destructis potentiorum castris, sedari potuerunt. FORSTNER. in Tacit. l. 2. *annual. p. m. 172.*

b) Communis utilitas communibus suntibus quoque est promouenda, cum quicquid in exstructionem fortalitorum impenditur, in omnium vergat salutem. Illustrationis loco hic conferri potest dispositio R. I. de Anno 1654. §. 180. & l. 11. C. de publ. oper. Conferunt autem omnes in vniuersum subditi, etiam qui extra fortalitium prædia vel sedes suas habent, cum talis exstructio totius territorii causa fiat, & rustici quoque eo maiorem sibi possint promittere securitatem, quatenus irruptio hostium vel ita impeditur, vel simul tutum refugium iis præstatur.

c) Priuatorum iura & sic quoque dominia subordinantur salutis reipublicæ, atque quod ita in salutem publicam impenditur ex bonis subditorum, in eo illis nulla inferitur iniuria. Non itaque imperans loca publicis vñibus necessaria a subditis proprie loquendo redimere & pretium eorum ex suis redditibus soluere tenetur, sed cum pauciores in commodum omnium aliquid contribuant, & quasi pro omnibus impendant, merito id ex publico reperunt, vel ex collectis, exstructionis intuitu solutis, iis satisfaciendum. Ex eodem principio dependet ius destruendi ædes propugnaculo nimis vicinas, præsertim imminente belli impetu, ne

vel ad fortaliorum exstructionem illis indiget, vel alias ex illis damnum fortalitiis imminere animaduertit, vt tamen ab omnibus refarciatur, quod pro omnibus datum est.

§. XX. Similiter non denegatum erit imperanti, in casu necessitatis publicæ *castrum* aliquod, alicui ex subditis proprium, *occupare*, & *munire*, d) vel illud *destruere*, si noxium securitati reipublicæ videatur.

§. XXI. Nec excipienda forent *templa*, e) si
pro

ne scilicet hostis occupando ædes suburbanas grauius damnum reipublicæ vel ciuitati inde inferat.

d) Si imperans inuiniuisset castrum nobilis alicuius tempore belli, impensas in castrum muniendum factas nobilis restituere haud obligatus esset, quas imperans non in *possessoris*, sed *totius reipublicæ* commodum fecit, quin quod magis hoc grauare possessionem videatur, dum ob munitionem plerumque *militem praesidiarium* recipere, vel ipsum castrum imperanti cedere, vel denique permittere tenetur, vt munimentum iterum destruat, ne forte subito ab aliis occupetur.

e) De iure naturæ *templa* sunt locus publicus, cultus diuini causa adornatus, atque hoc intuitu spectant ad *republicam*, nec vsibus eius exempta sunt. Certe aliquando plus inserviunt templa, si ad conseruationem tot millium hominum tempore belli facere possunt, quam si cultus aliquis splendidissimus in iis tempore pacis DEO, exhibetur. Neque attendimus Pontificis decretum in *cap. 14. C. 10. q. 1.*, vbi prohibetur, ne ecclesiæ a laicis *incastellentur* h. e. vallo muniantur & ad vsum castelli dirigantur, vid. DUFRESNE in *Gloss. lit. I. sub voc. incastellare*; quod & aliis variis conciliis constitutum reperimus, v. c. Anno 1122. in *Concil. Later.*

Babmeri I. P. viii.

X

ter.

pro conseruanda securitate reipublicæ munien-
da viderentur.

§. XXII. Proximum huic est (III.) *ius præsi-*
diarium, vi cuius imperanti ius competit, forta-
litia & ciuitates *milite prædiario* f) tuendi,
ad defensionem reipublicæ.

§. XXIII.

ter. can. 12. item anno 1209. in Auenionensi can. 9. anno
1279. in Badensi can. 53. anno 1280. in Synodo Colonienfi
can. 11. Anno 1287. in Concilio Herbipolensi can. 28. quæ
tot repetitæ in conciliis prohibitiones ostendunt, praxin
eius temporis fuisse frequentissimam, munimenta tem-
plis circumponere. Quo intuitu OTTO FRISINGEN-
SIS lib. VII. Chron. c. 31. hoc sacrilegium vocat, aieus:
Ecclesiam B. Petri incastellare sacrilege & prophanissi-
me non metuunt. Non nego, posse aliquando hic sa-
cilegium committi, si latrocinii impii causa templa oc-
cupentur & muniantur; verum pro defensione patriæ
aliud vtique dicendum. Optime QVINTILIANVS de-
clamat. 369: Tecta in subeuntes & sacra, quin etiam
templorum fastigia desperantium tela sunt. Certum est
omnia licere pro patria.

f) Munimenta sine *milite prædiario* plus nocent reipubli-
cæ quam profunt. Sicuti itaque cuiuslibet imperanti ius
præsidiorum in suo territorio competit, ita quoque
exinde aliqua deducitur *præsumtio*, quod ille sit do-
minus territorii, qui *prædiario milite* hæc vel illa lo-
ca detinet. Admittit tamen probationem in contra-
rium. Sæpe ex pacto alicui competit *ius præsidii* in
territorio alterius principis, sicuti olim Hollandi in
Cluua illud ipsum habebant. In *Instrum. Pac. Cæsar.*
Gallie. regi Gallie concessum fuit ius tenendi Præ-
sidium in castro Philipsburg *protectionis* ergo, ad con-
uenientem tamen numerum restrictum, licet præter
protectionem & præsidium nihil ulterius prætere
debu-

§. XXIII. Neque ciuitates imperanti subiectæ hoc ius in dubium eidem vocare possunt,
EX

debuerit, sed ipsa *proprietas cum omnimoda iurisdictione* emolumentisque & omnibus ceteris regalibus episcopo & capitulo Spirensi salua & illæsa relicta sint. Sic etiam, vbi *federe clientelari* conuentum, vt patronus fortalitia extruere in clientelari territorio possit, sine dubio quoque patrono ius denegari nequit, fortalitia talia *præfidiario milite* defendendi, quamuis hoc pactum in perniciem clientum vt plurimum vergere soleat. Nullo itaque iure magistratus oppidanus contra principem hoc ius prætereundum potest, & quamuis in nonnullis Germaniæ ciuitatibus senatui vmbra quædam huius iuris relicta esse videatur, dum quandoque per milites oppidanos ex more antiquo, quo custodia ciuitatum civibus demandata erat, excubias agunt; inde tamen nullum *ius præfidiarium* sibi vindicare possunt, excluso milite principis, cui ius belli & inde dependentia iura vnice competunt, & si vel maxime per magistratum oppidanum ius præfidiarium exercitum fuisset, vix tamen est, vt *suo iure* se id exercuisse, allegare possit, modo alias principi omnimoda superioritas territorialis, & sic imperium in ipsam ciuitatem competat. Nam postquam imperii nostri ratio semel in irregularem statum deducta est, certe in plurimis ciuitatibus plura irregularia obtinere cæperunt. Dantur ciuitates, quæ quidem non absolute prouinciales, nec tamen etiam *liberæ & immediatæ* sunt, quæ dominis territorii ius præsidii, excubiarum &c. in dubium ex grauissimis argumentis vocant, quod in primis elucescit ex controuersis agitis inter Episcopum Hildesensem & senatum ciuitatis Hildesensis *de iure præfidiario*. Scripta nonnulla hæc de re in lucem edita. A parte Episcopi, *vorläufiger Bericht, über das Ihrer*
X 2 Hoch-

ex hoc fundamento, quod huc vsque illud non exercuerit. g)

§. XXIV. Ex eodem fundamento quoque imperans h) subditis *excubias* imperat in ciuitatibus, imo si tantum immineat periculum, vt omnes ciues pro defendenda ciuitate laborare debeant, nemo excusatur a vigiliis publicis, i) quocunque demum honoris gradu fulgeat.

§. XXV.

Hochfürstl. Gnaden zu Hildesheim in dero Haubt- und Residentz-Stadt selbiges Nahmens zukommendes ius praesidii militaris. A parte senatus prodiit tractatus: Begründeter Gegenbericht in puncto iuris praesidii militaris ciuitatis Hildesensis &c.

g) Subditi & magistratus subalternus de summis rerum non disponunt, & ita quoque contra suum imperantem, ex libertate agentem, nullam possunt, ne quidem *praescriptionem immemoriam*, allegare, cum ne quidem sola omisio eius, quod libere quis facere & non facere potest, inter priuatos aliis ius prohibendi tribuat, multo minus subditis, quibus ius prohibendi nullum ordinarie contra principem competere potest. conf. FRITSCH. de iure Praesid. cap. II.

b) Ius *excubiarum adornandarum* etiam aliquando senatui relinqui solet, vti fere olim per Germaniam obtinuit, vbi ciuitatum custodia vt plurimum a Caesaribus senatui oppidano est demandata, ex quo etiam factum, vt in plerisque ciuitatibus hodie *excubiae* quaedam passim a senatu imperentur. In antiquis legibus solent non raro vocari *Wachta, Wachta*, a voce Germanica *die Wachte*; vid. DUFRESNE in Gloss. voce *Wachta*. Sed primaria cura penes principem, maxime tempore belli, residet, sicuti ius praesidiarium.

i) Hoc rationem habet, cum subditi se ideo coniungere, vt

§. XXV. (IV.) A iure belli *k)* quoque dependet *ius conscribendi milites*, eorumque *delectum habendi*, sed tantum intra fines territorii. *l)*

§. XXVI.

vt coniunctis viribus se ab aliorum insultibus incolumes prestare possent. Inde ne quidem Clerici excusantur. Quamuis enim de iure naturali non adeo *ius præcipuum* præ aliis habeant, sed, quia sunt subditi, ad omnia subditorum onera obligentur, tamen posito, quod lege positiva passim immunitate gaudeant, ne sic quidem tempore necessitatis excusantur ab excubiis, cum omnis immunitas subditis data non possit non in se *raciam exceptionem necessitatis* continere, ne saluti reipublicæ noxia existat. Agnoscere id ipsum pontifices, alias immunitatibus suis tenaciter insistentes, dum in c. 2. X. de immun. eccl. clericis quoque idem officium incumbere disponunt.

- k)* Quodsi itaque vel maxime provinciam cum omnibus iuribus imperans alii tradat, & sibi vnice *ius belli* in illa referret, hoc ius quoque ibidem exercebit, vt possit milites conscribere: est enim belli consequens necessarium.
- l)* Potest contingere, vt quis in alterius territorio hoc ius exercere queat, vel ex pacto, vel si *federe clientelari* hoc quoque comprehensum sit. Iuste itaque resistitur, si peregrini absque *concessione domini territorii* milites conscribere volunt, sicuti etiam priuati, inconsulto imperante conscribentes milites, se suspectos de *perduellionis* crimine reddunt, & hoc intuitu Romani id ad crimen læsæ Maiestatis referebant. Quinam conscribendi sint ad militiam, dependet ex determinatione imperantis. Sunt quippe omnes subditi obligati ad reipublicæ per militiam inserviendum, &

cum ita singuli obligentur, omnes autem vt adhibeantur ad militiam, non semper necesse sit, penes imperantem est electio. GROTIUS de I. B. & P. lib. 1. cap. 5. §. 4. Hoc intuitu militia olim apud Romanos relata fuit ad munera publica, adeo vt olim de suo hoc munere quisque functus esset, donec tandem a senatu decretum esset, vt stipendium miles de publico acciperet. LI-VIVS lib. IV. c. 59. Apud Persas omnes in bellam ire cogebantur, ex quo arma ferre poterant, & vicesimo anno stipendia merere incipiebant. STRABO lib. 15. Parum tuta enim sine viribus est maiestas, vt ait LI-VIVS lib. II. cap. 55. Franci olim certum hominum genus tantum ad militiam admittebant, & quidem vel ideo, quia militia simul dignitatis argumentum erat, (cum Saxones promiscue quoslibet admitterent,) & inde proflexit, quod nobiles passim milites penes antiquos vocentur. Inprimis autem defensionis & securitati inseruit militia provincialis, lecta ex subditis, & indigenis, qualem Anglia, Suecia &c. habent & alunt. Ad hanc subeundam eo magis subditi obligantur, quo adstrictius singuli ad defensionem reipublicæ cooperari debent. Felix semper habita est illa ciuitas, quæ tempore pacis de bello cogitat. Hoc ipsum Corinthiorum legati apud THUCYD. l. 1. agnouerunt, hisque verbis declararunt: *Quiete vt plurimum ii homines fruuntur, qui ita quidem sunt instructi, vt iniuriam nemini faciant, sed vicissim ita comparati, vt laceßiti passuri id neutiquam videantur.* Id ipsum Romani vbique obseruauerunt, vnde tot bella egregie perficere potuerunt, vt recte iudicat ROSEPHVS lib. III. de bello iud. c. 3. *Quod si quis, ait, aliam Romanorum disciplinam in militia inspexerit, cognoscat, hoc grande imperium eos non fortunæ beneficio, sed propria virtute quæsisse.* Neque enim initium illis armorum ipsum bellum est, nec solum, cum usus & necessitas est, manus mouent in pace ferriari, sed tanquam congeniti, armis nullas capiunt exercitii inducias, nec expectant tempora. Meditationes illorum nihil a vera contentione discrepant, sed in dies

§. XXVI. Modus *conscribendi milites* ex imperantis determinatione dependet, obseruata tamen *humanitatis* ratione. *m)*

§. XXVII.

dies singulos militum quisque omnibus armis, tanquam in procinctu positus exercetur, quo etiam facillime praelia tolerant.

m) Optimum exemplar conscribendorum militum, ratione modi a principe obseruandi, Deus suppeditat, rationem hanc Israelitis præscribens: *Deut. XX, 1. seqq.* (1.) vult non esse ad militiam vocandos, qui rei œconomicae necessaria cura quodammodo distrahuntur, cum alii commodius hoc officium præstare possint: (2.) non esse inuitos ad militiam cogendos, maxime timidiore. Durior modus conscribendi milites habetur *Sam. VIII, 11.* qui proinde inter *mala & calamitates* subditorum refertur. Quemadmodum etiam *DION. HALICARNASS. lib. X.* hoc ipsum de morbosa ciuitate Romana asserit. Cum enim, ait, *moderatos delectus habere deberent, illi eos, qui militiam detestabantur, vi cogere cœperunt, nullam excusationem admittentes, nulli veniam dantes, sed pœnis lege statutis & in eorum corpora & bona acerbè utentes.* Equidem imperans si subditos ad militiam cogit, non iniuste facit, quia omnino singuli ad hoc obligantur; sed (1.) non semper prudenter agit, si sub coacta milite hostem propulsare intendit, imo (2.) regulas *humanitatis* sæpe violare potest, si eos ad militiam cogit, qui nequidem subditi sunt, vel qui hoc modo curam domesticae œconomiae plane deferere tenentur. Si debite omnia obseruarentur in conscribendo milite, quæ obseruari debebant, non deforet copia militum, veluti si non differretur conscriptio militum ad vltimum necessitatis articulum, si stipendia sufficientia militibus præberentur, si curaretur, vt incolis replerentur ciuitates &c. vid. *Dn. BVDEVS de offic. imper. in conscrib. milit.*

§. XXVII. (V.) Ab hoc iure præterea dependet *ius metationis*, ⁿ⁾ vi cuius imperans subditis imponit, vt milites in ædes recipiant, quos pro securitate publica conscripsit.

§. XXVIII. Et possunt omnes subditi, ^{o)} cuius-

n) Plenius explicuit hanc doctrinam TABOR in *tr. de metat.*, quamvis vbiq; ad leges Romanas prouocet, & ex iisdem sua asserta confirmet, quia persuasissimum habuit, neminem rectius posse *ius publicum* explicare quam JCtum Iustinianum, in quo penitus discessit a CONRINGIO, (vid. cap. 5. de *met.* §. 4. *seqq.*) quocum postea eo nomine in grauiiores lites incidit. Po-
tuisset TABOR apparatu tali operosissimo supersedere, si ex *iuris vniuersalis publici* principiis rem explicuisset; quæ enim in iure Romano hac de re habentur, itidem ex nostra doctrina desumpta sunt. Ceterum facile pateret, *ius hoc metatorum* fuisse necessariam potissimum propter *militem mercenarium*, qui vndique corradi & in vnum cogi solet. In milite *lecto*, qualis potissimum adhuc obtinet in *militia prouinciali perpetua*, multa onera olim cessabant, quæ nunc quidem subditi sustinent, præsertim cum olim quilibet *suo sumtu* ordinarie militaret, qualis etiam ratio fuit militiæ ante tempora MAXIMILIANI I. Post quæ tempora vbi miles condititius adsumi suevit, inde quoque *iura metatorum* constitui debuerunt.

o) Quia omnium subditorum vna eademque est obligatio intuitu imperantis, nemo *suo iure* ab eo liberatus erit. Cum itaque status imperii non sint subditi *imperatoris*, neque eos neque eorum territoria metatis grauari potest, nisi quatenus ex *pacto imperii publico* ad defendendum imperium singuli status concurrere, & hac ratione, conditione belli vel necessitatis id postulante, metata militum admittere debent. Atque

cuiuscunque conditionis sint, ad id cogi, nisi se doceant exemptos per *privilegium*, quod tamen in casu *necessitatis* non attenditur.

§. XXIX. Aequum præterea est, ut subditi sumtibus suis *p) milites recipiant*, cum ad alendum militem, reipublicæ defendendæ causa conscriptum, obligentur.

§. XXX.

que inde in I. P. art. 8. §. gaudeant. prouisum, quod iure suffragii status gaudere debeant, quando *delectus* aut *hospitationes* militum sunt instituendæ. Breuiter: metata militum imperii status non sustinent ex imperio Cæsaris *tanquam subditi*, sed ex *pactio imperii publico*, ex quo singuli in communi periculo tenentur succurrere necessitatibus publicis, quemadmodum etiam in *systemate* plurium ciuitatum fieri solet.

p) Cum metata ex *bonis* subditorum sustinenda sint, sequitur, ut in dubio magis ad *onera realia* referri debeant. Ceterum in subditorum libero arbitrio absolute non videtur esse positum, utrum milites recipere, an vero loco *hospitationis* estimationem soluere malint, quod *aderationem* vocare solent; *aderare* enim est, *ad aris pretium rem redigere*, CAROL. DV FRESNE in *Gloss.* voce *aderatio*, cum in nullius debitoris privati arbitrio sit, obiectum obligationis mutare, aut aliud pro alio soluere, præsertim cum hoc ipsum in aliorum præiudicium vergere possit. Solet tamen non raro electio subditis relinqui, ut loco *hospitationis* *aderationem* soluant, quam vocant *Service-Gelder*, quemadmodum tam in Saxonia quam Brandenburgico Electoratu eiusmodi edicta deprehenduntur, quo casu electio subditis ex *voluntate imperantis* salua est.

X 5

q) Ne

§. XXX. Quamuis autem *ius metatorum* ab imperante potissimum exerceatur, *distributio q)* tamen ipsa *hospitiorum* per magistratum oppidanum fieri potest.

§. XXXI. Tandem (VI.) ex iure belli fluit *ius sequele*, vi cuius imperans pro defensione reipublicæ, maxime, vbi summa necessitas ingruit, subditos r) in militiam evocare, & vt eundem armati sequantur, cogere potest.

§. XXXII.

- a) Nemini rectius *distributio* committi potest, quam *magistrati oppidano*, quippe cui optime inter omnes constat, quomodo assignatio hospitiorum facienda, quique conditionem loci & incolarum exacte nouit, quam metatores alii ignorare, & ob hanc rationem alios prægrevare possunt.
- r) Cum in plerisque rebus publicis imperantes *mercenario milite* vtantur, ordinarie omnes subditi in bellum euocari non solent; si tamen ille deficiat, singulis subditis incumbit obligatio rempublicam defendendi. Hinc *ius sequele* nascitur, *der allgemeine Aufboth*, quod imprimis exercetur in *casu extremae necessitatis*. Apud Athenienses ab anno decimo quarto vsque ad sexagesimum ciues, exigente necessitate, in bellum ire cogebantur, cuiuscunque essent dignitatis. IVL. POLLUX in *Phocione*. Imo hoc ius quoque magistratum inferiorem exercere posse existimarem, si prouincia eidem concredita ex inopinato ab hoste inuaderetur, vt nulla illam defendendi ratio suppetere: quia enim hoc casu *defensionem* etiam per vim, inconsulto imperante, recte exercet, hoc medium defendendæ prouinciæ eidem denegari nequit. Hac imminente necessitate *immunitates a militia* quiescunt, quod & apud Romanos obtinebat,

bat,

§. XXXII. Neque tantum imperans hoc ius exercet, quamdiu hostis inhærer finibus reipublicæ, sed etiam subditis recte imponi potest, vt eum sequantur *extra fines s)* territorii, si securitati reipublicæ aliter prospectum esse non possit.

§. XXXIII. An autem & quinam *in persona* imperantem sequi debeant, an vero *substitutum* mittere sufficiat, an denique soluere *penniam* possint pro *sequela*, regulariter æstimabit

bat, qui tunc *tumultum* esse declarabant, qua appellatione grauius quid quam simplex bellum denotabant. BRISSON. *de form. solenn. lib. 2. p. 258.* Decreto *tumultu* a senatu cessabant vacationes, nec cuiusquam excusatio in delectu habendo admittebatur. APPIANVS *lib. 2. bell. civil.* Inde formula: *delectus sine vacationibus habiti sunt.* LIVIVS *lib. 10. c. 21. & lib. 3. c. 28.* Vnde ne quidem sacerdotes immunes erant.

- s) Hoc quidam vel inde negant, quod subditi tantum arma capere debeant pro *defendendis* reipublicæ *limitibus*, quo posito, suo videntur satisfecisse officio, si a finibus hostem depellere sustinuerint. Verum cum subditis haud concedendum sit, suo definire arbitrato, vtrum salus reipublicæ salua sit per depulsionem hostis a limitibus? præterea quoque contingere possit, vt reipublicæ non aliter satis prospectum sit, quam si etiam ulterius vires eius debilitentur; consequens est, vt *ius sequela* hac ratione restringi nequeat. Neque in futurum respublica eo ipsa iura dici potest, quod iam quidem hostis sit depulsus: nam potest vtrique hostis vires colligere, & de nouo rempublicam in ambiguum vocare discrimen.

N Au.

mabit imperans, *f*) qui *sequelam* imperat, cuius est iudicare, quomodo securitati publicæ prospectum satis esse possit.

§. XXXIV. Tenentur autem eo casu sequi imperantem suo *sumtu & victu*, *g*) vel, quod perinde

f) Audiendi non sunt, qui subditis dant *electionem*, quasi præstando interesse liberari queant, quod sint obligati ad faciendum, quo casu volunt sufficere *præstationem eius, quod interest*. Nam *a*) ipsa hæc doctrina in iure civili fundata dici nequit, licet communiter Dd. hanc regulam in ore habeant: *debitor facti liberatur præstando interesse*. *ß*) Si vel maxime inter priuatos vera esset, non adeo congrue tamen ad subditorum obligationem applicatur, quæ multo adstrictior est, quam quidem priuatorum inter se. *γ*) Aliquando etiam imperantis interesse potest, ut subditi in *persona* compareant, quorum fidem magis perspectam cognitamque habet, quam eorum, quos substituunt, qui vndiqueque corradi solent. Tempore belli Punici II, vbi Hannibal ad portas erat, *ne prætoribus quidem, qui ad ius dicendum creati erant, vacatio a belli administratione data est*. LIVIVS lib. XXIII. cap. 82. *δ*) Aliquando etiam iuste exigit pecuniam pro sequela, cum accidere possit, ut princeps subitaneo & exercitato milite indigeat, illum etiam aliunde pro pecunia habere possit, cum tamen ciues forsitan non ita exercitati sint. Equidem quidam hoc limitant & hunc excipiendum casum iudicant, si pactis aliter conuentum fuerit. MYLER ab EHRENBACH de Princip. & Stat. imper. cap. 76. §. 2. Verum cum ius sequelæ hodie, vbi milite conductio vtimur, non nisi in casu *summe necessitatis* exerceri soleat, in hoc vero casu talia pacta vim suam amittant, illa ut plurimum otiosa erunt.

g) Loquor hic de casu, quando omnes & singuli principem

de est, aliquid in commune conferre, vnde totus exercitus sustineatur.

§. XXXV. Sicuti omne bellum *pacis causa* b) susci-

cipem sequi tenentur, necessitate ita ferente, vbi expeditum est, quod quilibet se instruere debeat armis & vestibus. Vbi forsitan *decimus quisque* ex ciuitate in militiam vocatur, ciuitas, cuius nomine electi militiam subeunt, hæc subsidia præstare tenetur, ne alioquin pauciores onus ferre cogantur, quod *nomine omnium* suscipitur. Denique licet vel maxime ratio belli non semper ita ferat, vt prouisio singulis possit relinqui, quia potius *publicæ prouisiones* in hunc finem adornari debeant; hæc ipsæ tamen instituuntur ex subditorum collectis, vt in effectu videantur *suo sumtu* militare.

b) Bellum suscipitur propter *pacem* hoc sensu, vt subditi tandem tranquille & secure viuere, nec vim externam amplius metuere debeant. Si, iudice CICERONE *Philipp. VII. p. m. 889. lit. d.* pace frui volumus, bellum gerendum est; si bellum omittimus, pace nunquam fruemur. Porro, vt recte IDEM asserit *lib. 1. de offic. p. m. 469. lit. d.* suscipienda bella sunt eam ob causam, vt sine iniuria in pace viuatur. Qui enim aliter non possunt, ideo belligerantur, non vt perpetuo bellum gerant, sed vt tandem rito in pace quiescant, vt ait THEMISTIVS *Orat. 5.* Cum vero nulla salus in bello sit, & imperans semper præferre debeat securitatem reipublicæ ambiguae belli fortunæ, recte CICERO *L. VI. epist. 6.* inde concludit, *iniquissimam pacem iustissimo bello anteferendam esse, & L. VII. ad Attic. epist. 14. in f.* idem repetit his verbis: *ad pacem hortari non desino, quæ vel iniusta utilior est, quam iustissimum bellum*, id quod sine dubio ita intelligendum, si modo de cetero respublica incolumis seruari, & a futura iniuria salua esse queat. Rationem IDEM suggerit in

fufcipi debet, ita imperanti quoque *ius pacis* *fanciendæ* in fuæ reipublicæ fecuritatẽ com-
petit.

§. XXXVI. Duces itaque belli, quibus ab
imperante *belli directio* concedita eft, hoc ius
fibi

in Philipp. XIII. pr. his verbis: Dulce nomen eft pacis,
res vero ipfa rum iucunda, rum falutaris. Nam nec pri-
vatos focos, nec publicas leges, nec libertatis iura cara ha-
bere potest, quem difcordia, quem cades ciuium, quem
bellum civile delectat. Vnde non minor ratio pacis,
quam belli in republica habenda eft: Si enim regum
atque imperatorum animi virtus in pace ita vi in bello
valet, æquabilis & conftantius fe res humane habent.
SALLVST. de bello Catil. cap. 2. n. 3. In Numa Pompilio
LIVIVS lib. I. cap. 21. hoc ftudium pacis regni caufa
laudat: omnium maximum, ait, operum fuit tutela per
omne regni tempus haud minor pacis quam regni. Ex
accidente, & malo more ciuitatis contingit, fi bella exter-
na magis quam pax prodeffe videantur, id quod ta-
men in antiqua Romana republica contigiffe conftat.
Obferuat hoc ipfum DIONYS. HALICARNASS. lib. X.
aiens: Hoc illi ciuitati familiare erat, vt, fi bello preme-
reretur, concors effet: fi pace frueretur, feditione labora-
ret. Quod cum animaduernerent summi magistratus,
nihil magis quam bellum aliquod externum femper oriri
optabant. Quoties vero pax foris erat, ipfi crimina
confingebant, & bellorum occafiones querebant, quippe
quod viderent rempublicam bellis magnam & fortunatam
fieri, feditionibus vero humilem & infirmam reddi. Enim-
vero hoc medium conseruandi pacem reipublicæ eft
formidolofum: ad minimum a tramite verò defleſcit,
vt nulla inde regula defumi poſſit, ſicut regula viuendi
ab eo peri non poteſt, qui perpetuis conflictatur malis
internis externisque.

2) Pa-

sibi vindicare nequeunt, i) adeo vt, si vel maxime cum hoste, necessitate compulsi, pacem inire coacti fuerint, hæc tamen non aliter imperantem obligare, quam ex subsequuta *ratihabitione*, queat, quale pactum cum belli ducebus initum olim SPONSIO k) appellatum fuit.

§. XXXVII.

- j) Pacis arbitrium vnice penes imperantem consistit, nec eius conditiones dependere possunt ex beneplacito ducum belli, si vel maxime illis libera belli administratio ab imperante commissa fuerit, cum hoc negotium tam arduum sit, vt ipsius principis *specialem directionem & arbitrium* requirat. Hoc Romani antiquitus sæpe, & inprimis in sponsione Caudina, vserunt, vbi ipse Postumius censuit, cum pax illa iniussu populi facta esset, *populum ea non teneri*. LIIIVS lib. 9. cap. 8.
- k) Hoc respexit JCtus in lib. 5. D. de pact. vbi ius pacis sancienda ducibus belli adscribere videtur, aiens: *Publica conuentio est, quæ fit per pacem, quotiens inter se duces belli quædam paciſcuntur*. Equidem ius publicum vniuersale ex iure Romano addiscendum non est. Illustrationis tamen causa quædam hic ex historia Romana adijciam. Distinguebant Romani pacem a sponsionibus. Hæ dicebantur passiones inire a ducibus belli, pacis causa, auctoritate populi Romani demum ratihabendæ; quæ *ratihabitione* deficiente, sponsio effectu carebat, quamuis spondentes hosti dedendi erant, vt illustri exemplo duplicis sponsionis Caudinæ & Numaninæ constat. Vtriusque rationes & momenta explicat egregie Dn. THOMASIVS dissertatione duplici. Deinde alia quæstio est, vtrum duces belli pacem perpetuam inire queant? quod hætenus negatum est; & annon aliquo modo *inducias*, vel pactum cum

§. XXXVII. Pax semel inita sancte seruanda, neque sub inani prætectu rumpenda, licet vel maxime publicæ rei ratio per illam quodammodo læsa sit, 1) cum hoc damnum compensetur *tranquillitate publica* restaurata.

§. XXXVIII.

cum hoste de redimendis captiuis, vulgo *Cartel*, vel aliam *conventionem* de vrbe oppugnata his vel illis conditionibus reddenda inire queant? quod facilius asserendum est, si duci *libera belli administratio* concedita fuit; quamuis quoad *inducias* adhuc distinguendum sit, vtrum ad longam tempus seu aliquot annos pactæ fuerint, an verò ad breue tempus? illæ cum *paci* similes sint, non dependent ex ducis belli arbitrio, cum *totale armistitium* inducant; facilius autem hæ, quæ finem bello non impenunt. Hoc facile concedo, si ducibus pacis bellicque arbitrium speciatim concessum est, pacem ab illis initam rempublicam obligare. Tale *liberum arbitrium pacis ac belli permisum* Quintio consuli legitur apud LIVIUM lib. XXXII. c. 37.

- 1) Duo in pace potissimum concurrere solent: (I.) pactum de intermittenda & deponenda hostilitate, & fruenda tranquillitate: (II.) transactio super controuersis, propter quas bellum hætenus gestum. Vtrumque obligat imperantem tum intuitu alterius gentis, tum etiam intuitu *reipublicæ suæ*, cuius salus in pace consistit, quam si temere frangit, iniurius in gentem alteram & propriam rempublicam est. Imo si vel maxime pro pace obtinenda de iure suo aliquid remittere necessum habuit, nihilominus tamen, quia securius fuit, de iure suo aliquid remittere, quam perpetuæ hostilitati rempublicam exponere, pax inita stabilis est, atque hoc damnum compensatur fructibus pacis. Nec ad iura renunciata pater regressus, quod, pace facta, demum de iure alterius liquido constare incipiat, forsan ex documentis noviter

viter repertis, cum *sententia iudiciali* non decidatur negotium. Multo minus admittenda exceptio, quod pax per vim maiorem & metum extorta sit: *Quis est enim*, inquit recte BODINVS lib. V. de republica, qui nesciat, pacis condiciones semper inuitis dari & a victoribus vi ac metu accipi, ut quod dici solet, minima de malis. Nemo tamen aut legislator aut princeps exitit vnquam, qui, quod victori promississet, exequi recusaret, quasi vi coactus id fecisset. conf. Dn. WERLHOFF diff. de pact. liber. gent. §. 24. seqq. Equidem ADRIANVS HOVTVYN in polit. gen. §. 50. in f. excipit casum, si pax sit iniusta contra salutem populi; sic enim peccare imperantem putat, si tale pactum seruet, modo non adeo modicum sit praeiudicium; quemadmodum enim, ait, ius civile laesos restituit, ita imperantes, qui sibi iudices sunt, ex facultate naturali se ipsos restituere posse iudicat. Fingamus, principem praelio satis debilitatum non potuisse alia conditione pacem a gente victrice obtinere, quam hac durissima conditione, ut omnia fortalitia in territorio suo destrueret, nec vnquam noua in posterum exstrueret. Nemo negabit, securitatem totius reipublicae valde turbare. Sed tamen ne sic quidem iustam pacem rumpendi causam adesse, existimarem. Sit ita, quod utilitati publicae hac conditione & lege pacis non satis consultum fuerit; *) gens tamen victrix iure suo egit, tales condiciones denictae genti praescribendo, adeoque de iniuria sibi facta conqueri, multo minus laesionem iniquam allegare nequit. Pœni in bello primo cum Romanis has leges pacis accipere coacti sunt: Pœni Sicilia & omnibus insulis, quae inter Italiam & Africam sunt, excedunt: MCC. talenta in annos XX. pendunt. POLYB. lib. I. c. 62. Inde vero nulla causa peti poterat, pacem frangendi, ut factum est bello Punico secundo, utut alia simularetur. FLOP. lib. II. c. 6. §. 2) Sicuti eo tempore, quo pax pangebatur, utilius reipublicae videbatur, sub eiusmodi durissimis conditionibus pacem amplecti, quam extrema quauis subire, ita ex Bucheri I. P. vniu. Y post.

post.

§. XXXVIII. Durat hæc obligatio ad pacem
feruandam in quolibet *successore, m)* quia hic
quo-

postfacto inutilis talis pax iudicari non debet, quæ co
tempore, quo inita est, salutaris & vtilissima fuit, cum
pax qualiscunque bello præferenda sit. DION. HALI
CARN. lib. 8. 7) Incongruum est argumentum a re
stitutione in integrum desumptum, quæ a iudice indulge
tur inique latis, qualis læsio allegari nequit, cum pene
gentem victricem fuerit, iure victoriæ totam excindere
republicam. Alia vero quæstio est, vtrum pruden
ter eiusmodi durissimæ conditiones in casu necessitatis
deuictæ genti imponantur, quæ ad noua bella vt pluri
mum ansam præbent? quæ enim vel necessitate aliqua,
vel occasione, siue a priuatis hominibus, siue a rebus publi
cis extorquentur, simulatque occasio vel necessitas sublata
est, statim dissoluantur, vt aiunt legati Romani ad Cario
lanum apud DION. HALICARNASS. lib. VIII. Valet
plerumque hic quoque illud TACITI lib. XV. annal.
pacem ex æquo vtilem, quemadmodum etiam censuit se
natus apud LIVIUM lib. VIII. c. 21. ibi pacem esse fi
dam, vbi voluntarii pacari sunt. Cum enim Priuernates
interrogarentur, qualem pacem Romani cum illis ha
bituri essent? responderunt, si bonam dederitis, & fi
dam & perpetuam: si malam, haud diuurnam.

m) Sienti in persona imperantis integra quasi respublica su
stinetur, ita quoque cum tota respublica pax stabilita vi
detur, atque adeo quilibet successor illa, quæ reipublica
causa gesta sunt, approbare debet, quia respublica intui
tu alterius gentis non mutatur, mutato eius præside.
Quodsi vero iure victoriæ & belli respublica quædam
esset sub iugum redacta, victorem quidem non obligari
legibus pacis, antea a tali respublica cum gente alia con
clusis, facilius concederem, quia victor non tanquam suc
cessor

quoque in omnem obligationem, quæ *reipublicæ causa* inita est, succedit, quocunque modo succedat.

§. XXXIX. Denique quicquid *pacis causa* factum, merito pro *lege suprema* n) reipublicæ agnoscendum, quatenus salus populi integri aliter conseruari non potuit.

§. XL. Præterea securitatem publicam admodum promouent o) *fœdera publica*, vnde iterum

cessor considerari potest, nec sponte & voluntate subditorum imperium obtinuit, sed magis iure belli, quo ipso status reipublicæ penitus mutatur. Atque adeo in dato ad §. *antec.* exemplo victori integrum foret, fortalitia extruere, quæ alias extrui haud potuissent, si respublica in pristino statu permanisset.

n) Pertinet hæc obseruatio ad illos casus, quando *pacis causa* quædam alienantur & reipublicæ subtrahuntur, quod legibus fundamentalibus aduersum fuit. Nam cum *pacis causa* hoc factum sit, contra leges fundamentales factum dici nequit, quæ quoque ex salute totius reipublicæ, tanquam *lege suprema*, suam interpretationem desumunt. Sic etiam quod *pacis causa* in res subditorum quoquo modo factum, vel promissum, vim suam habebit, cum res priuatorum subsint saluti reipublicæ, quæ inprimis in pace continetur.

o) Fingi vix potest respublica, quæ sibi soli sufficiat tempore belli & pacis, præsertim si metus *potentia victi* præsens adit, qui per fœdera talia facilius auerti potest. Prout autem ratio salutis reipublicæ id postulat, ita vel *æqualia* vel *inaqualia* ineuntur, quæ satis exacte explicantur a GROTIO de I.B. & P. lib. II. c. 15. §. 7. Collinear huc quodammodo Menippus apud L. VI. M.

iterum ius soli imperanti competens nascitur, fœdera cum aliis gentibus pangendi, non aliter tamen exercendum, quam in salutem populi.

§. XLI.

lib. XXXIV. c. 56. vbi trium generum fœderum mentionem iniicit. Ratione finis quoque alia defensiva, alia offensiva sunt, quæ cum magis ad ius gentium spectant, hic explicare nolo. Quia vero nomine reipublicæ tale fœdus initur, morte imperantis non expirat, adeoque male censebat Turnus Hardonius, fœdus cum Latinis initum, morte Tarquinii Prisci extinctum fuisse. DION. HALICARNASS. lib. IV. Ceterum ius fœderum pangendorum non semper liberum, sed pactis & legibus fundamentalibus circumscribi potest. In privilegiis, nobilibus Pomeraniæ anno 1560. concessis, reperiuntur sequentia: Wir Fürsten und unsere Erben und nachkommende Herrschafft wollen uns auch in keine Kriege noch neue Verbündnißsen mit jemandes, einer ohne des andern Vorwissen und Willen, und ohne gemeine Råthe der Land-Stände einlassen &c. Eadem obligatio, cum consensu statuum provincialium fœdera pangendi, in aliis quoque territoriis deprehenditur, de qua vid. Dn. STRYCK, de Statib. Prouinc. & Dn. HERTIVS diss. de Consult. LL. & iudiciis in Special. Rom. Germ. Imper. Rebuspublicis §. 8. Multum itaque ad efficaciam fœderum facit, si panguntur cum iis, quibus summa rerum concedita est. Ordines reipublicæ vel subditi imperanti suis fœderibus præiudicare non possunt, quod exemplis omnium seculorum constat. Cum seculo XV. satis infelicitè suscepta esset expeditio contra Mauros, Lusitanique victi deditionem Septæ & ex Africa discessum Barbaris promississent, de sancto fœdere in consilio principum Eboræ disquisitum & communi consilio conclusum: iniussu regis condiciones pactæ irritas videri, religionem, si qua erat gens obligata eo fœde.

§. XLI. Fœdera hæc cum aliis inita semper *tacitam* videntur in se continere *conditionem*, p) quatenus, salua incolumitate reipublicæ, promissum præstari possit.

§. XLII.

fœdere, satis exsolui obsidibus in hostium potestate relictis, ut suis capitibus luereut, quæ stulte & temerarie promiserant. An si eadem superbia Lusitanæ deditiorem polliceri barbari vniuersæ coegissent, conditioni esset standum, Mauricique imperii iugum reponendum Hispaniæ? quid alia, quæ multa polliceri & indignissima potuisset, num iis gens Lusitana teneretur? MARIAN. lib. XXI. de reb. Hiss. c. 12.

p) Equidem fœdera alias magnam in se vim apud gentes ab antiquo obtinere, & communi omnibus gentibus inrita ratione, quoniam *fides* h. e. *conseruatio fœderum* optimum est reipublicæ munimentum; nihilominus tamen multi fœderibus talibus magis ad populos subiugandos abusi sunt, sicuti supra de populo Romano notatum. Equidem de eo FLORVS lib. II. c. 6. n. 5. ita ait: *summa fœderum Romanis religio est*, quod etiam confirmat Sextus Cæcilius JCTus apud A. GELLIVM in N. A. lib. XX. c. 1. *aiens: Populus Romanus e parua origine ad tantæ amplitudinis instar emicuit, sed maxime atque præcipue FIDEM coluit, sanctamque habuit tam priuatim quam publice.* Hoc enim inprimis in statu ciuili valet, quod patres apud LIVIVM lib. III. c. ult. vrgent, *fama & FIDEI damna maiora esse, quam quæ estimari possint.* Hac fide Romanorum in ipso bello conseruata adducti Falsci, ut se sponte dederent Romanis. LIVIVS lib. V. c. 27. Interim quantæ fraudes a populo Romano nonnunquam commissæ fuerint, optime enucleat FORSTNERVS ad Tacitum P. 1. p. 287. quem locum supra p. 146. integrum dedi. Sui forsan ipsius exemplo moniti Romani cauebant semper,

§. XLII. Sicuti itaque fœdera in securitatem reipublicæ eiusque conseruationem tendere debent, ita de iure naturæ nihil vltius requiritur, quam vt cum tali ineantur, qui sufficientia possit reipublicæ præstare subsidia, cuiuscunque religionis fuerit. q)

§. XLIII.

ne ita crederent externis auxiliis, vt non plus sui roboris, suarumque propriæ virium in castris haberent. LIVIVS lib. XXV. c. 33. Quid vero si respublica quædam bello durissimo implicita sit, vt alteri promissa subsidia absque euidenti sui ipsius perniciæ præstare non possit? Hoc casu sine dubio fœdus exceptionem patitur, nec hunc fœdere comprehensum esse credendum est, quod non ad destructionem propriæ reipublicæ, sed eius conseruationem initum esse, indicari oportet. Cum bello Punico II. tot fœderati a Romanis defecissent, Petelini soli ex Butriis in amicitia Romana manserunt, & cum ex fœdere subsidia a Romanis peterent, denegata eisdem sunt, fideque ad ultimum expleta, consulere sibi met ipsos in præsentî fortuna iusserunt. LIVIVS lib. XXIII. cap. 20.

- q) Late de hac quæstione disputant GROTIVS lib. II. de I. B. & P. c. 15. §. 8. seqq. ZIEGLERVS de iurib. maieſt. l. I. c. 38. §. 7. BESOLDVS de fœderum iure c. IV. Notum est Francisci I. Regis Galliarum fœdus cum Turcarum imperatore initum, de quo variæ censuræ & querelæ hinc inde reperiuntur: imprimis vero in R. I. de anno 1544. §. und demnach & seq. grauitur hoc fœdus a toto imperio improbatum legimus. Verum hic caute quæstiones variæ sunt secernendæ. Quando quæritur, vtrum imperans ius fœderum recte exerceat, si illud cum infideli pangit, in conseruationem suæ reipublicæ contra quoscunque eius oppugnatores? sine dubio hoc affirmandum est, quia omnia media conseruandi rempu-
bli-

§. XLIII. Potest tamen ius fœderum pangendorum restringi vel ex fœdere antiquiori, r) vel

blicam a iure naturæ imperanti cuilibet indulta sunt sine quibus commode conservari non potest, siue fœdus ineatur contra *fideles*, siue *infideles*. Prius quidem ZIEGLERVS in dubium vocat, absque ratione tamen, quia *diuersitas religionis* non tollit aut mutat *iura gentium* communia, nec vlla ratio imperat, reiicienda esse auxilia eorum, qui nostræ reipublicæ bene cupiunt, & pro eiusdem incolamitate simul laborant. Regerit quidem ZIEGLERVS *cit. l. §. 9.* aduersus fratrem hostem communem excitandum non esse; sed respondeo, me ignorare, quæ iura fraternitatis christianæ inter *hostes christianos* observari debeant, quia quod sæpe Christiani magis barbare sæuiant in hostes suos, ac quidem ipsi infideles. Deinde alia quæstio est, utrum excitare per fœdus liceat infidelem ad infringendam potentiam alterius, qui, quamvis Christianus, nobis tamen metuendus videtur? quod nego, non quia alter infidelis est; nam nec *fidelem* excitare liceat; sed quia tale medium iuri naturæ aduersatur, & alia media adsunt, sibi intuitu alterius potentia consulendi.

- *) Exemplum est in Campanis, qui, ubi fœdus cum Romanis inire vellent contra Samnites, Romani tamen id recusarunt, multam licet sibi utilitatem ex tali fœdere pollicerentur; nam, ut inquit LIVIVS *lib. VII. cap. 31.* tanta utilitate fides antiquior fuit, atque hinc tale responsum tulerunt: *Auxilio vos, Campani, dignos censet senatus, sed ita vobiscum amicitiam institui par est, ne qua verustior amicitia ac societas violerur. Samnites nobiscum fœdere iuncti sunt, itaque arma Deos prius, quam homines violatura aduersus Samnites vobis negamus, legatos sicut fas iusque est, ad socios atque amicos precatum mitemus, ne qua vobis vis fiat.* Ceterum alia quæstio fuit, an post-

vel *fœdere systematico*, s) ne in huius perniciem vergat.

§. XLIV. Hoc ipso quoque subditis non interdictum esse videtur, fœdera cum aliis gentibus *commerciorum* t) *causa* inire, quippe quæ pacta

quam Campani se postea in populi Romani potestatem dederunt, hi absque violatione fœderis recipi potuerint? Ita quidem censuit senatus apud LIVIUM *cit. l.* adhuc enim videbatur res integra: nondum bellum erat cœptum; id demum instabat, nec recipiebantur in *societatem*, sed in *subiectionem* & *deditionem*. Alia ratio fuit Sidicinorum, quorum deditionem aspernabantur Romani ut seram, *ultimaque tandem necessitate expressam*, ut ait LIVIUS *lib. VIII. c. 2.* neque enim amplius in sua potestate videtur esse populus, qui in extrema necessitate constitutus se alteri subiicere cupit.

- §) Reuera duplex obligatio hic occurrit: 1.) quoad rempublicam propriam, 2.) quoad reliquas fœdere systematico comprehensas, atque adeo ius fœderum ita exercendum, ut utrinque securitas maneat illibata & salva. Quamvis itaque statibus imperii ius fœderum competeat, non aliter tamen exerceri potest, quam ne sint fœdera contra imperatorem vel imperium, pacemque eius publicam, ut dicitur in I. P. art. 8. §. gaudeant, quo ipso nihil adeo singulare est constitutum, cum illa ipsa limitatio ex iure publico *universali* per se fluat. Interim si respublica systemate comprehensa a reliquis eiusdem systematis sociis bellum & vim hostilem metuat, non dubium est, quin talis respublica hoc casu in sui defensionem fœdus cum aliis contra reliquos facies inire possit, quia imperans magis obligatur suæ reipublicæ quam reliquis sociis fœderis systematicis.
- 2) Commercia *res priuatas* potissimum respiciunt, nec regimen publicum per se tangunt. Potest quidem imperans

paçta nec *republicam* primario concernunt,
nec *ius imperantis* violant.

§. XLV. Imo & sic quoque ciuitatibus singulis, communem alias imperantem habentibus, fœdera pro *conseruatione* & *securitate* sua cum aliis inire licet, quoties ab imperante suo deferuntur, vt quasi pro derelictis habitæ videantur. u)

§. XLVI.

perans illa restringere, quo factò ad leges ciuitatis in exercitiis commerciorum subditi obligantur, sed, his deficientibus, libertas pristina sese exserit. Inde forsàn fœdus *Hanseaticum*, olim tam celebre, defendi potest, in quod plurimæ ciuitates, absque publica imperantis auctoritate, receptæ sunt, cum tale fœdus nihil aliud fuerit, quam maxima quædam *societas negotiorum* lucri causa inita. Ostendit enim CONRINGIVS *de urb. German.* §. 98, hoc fœdus *ex maxima* causa non fuisse initum: neque hoc credibile est, imò principes tale quid nunquam permittere potuissent. Interim rationes politicæ non semper ferunt, vt talis libertas subditis relinquatur, vti bene obseruat CONRING. *cit. l. §. 101.*

u) Possunt publicæ calamitates *republicam* ita affligere, vt ciuitates a suo imperante amplius defendi nequeant, sed aliunde sibi defensionem quærere debeant. Talis status Germaniæ fuisse videtur tempore fanestii illius interregni, quem MUTIVS *lib. 21. Chron. germ. p. 192.* ita describit: *His temporibus arma vbique, leges fere nusquam, dominabantur: quisque occupabat, quantum potuit per vim. Status itaque naturalis* reductus videbatur: ciuitates omni defensione erant destitutæ, & tamen potentiores in viscera imperii sauebant, vt in tali rerum statu nihil consultius esset,

Y 5

quam

§. XLVI. Sub hoc iure fœderum pangen-
dorum comprehenditur quoque *ius clientela-*
re, x) tam *actiuum*, quam *passiuum*; adeoque cui
prius

quam *defensionis* causa fœdera inire. Primitus pauca
ciuitates anno 1254. inter se fœdus tale inierunt, cui fœ-
deri postea se alia adiunxere, & militem communem
ad communem defensionem aluere. Non potere non
ægre id ferre, quibus raptu viuere, & ~~arripere~~ vitam
paci præferre cordi erat, quamuis cum ob tutelam
suam id facerent, iure id fecisse existimari debebant.
Rem totam ita describit ARNOLDVS Abbas Stadenſis
in fin. Chron. *Quidam validus ciuis in Moguntia cepit*
hortari conciuſes ſuos, vt pro pace restauranda iuramento
se inuicem constringerent. Conſenſerunt ei & alie ciuita-
tes plurimæ. Vocarunt eum Warbodonem. Non placuit
res principibus, nec militibus, sed neque prædonibus, &
maxime his, qui habebant assidue manus pendulas ad ra-
pinam, dicentes, esse sordidum, mercatores habere super
homines honoratos & nobiles dominatum. Ciuitates ipsas
sub hoc fœdere comprehensas enarrat LEHMAN. in
Chron. Spir. lib. 5. cap. 92. Conf. DATTIVS de
pace publ.

x) *Ius clientelare* inter summos principes nihil aliud est,
quam *federata consociatio*, qua alter alterius maiesta-
tem obseruare tenetur, vt ab iniuria potentiorum tu-
rior esse possit, obseruante LODINO de rep. l. i. c. 7.
Est enim fœdus vel æquale, vel inæquale. Ad classem
posteriorem *clientelare ius* referri debet, quia infirmior
defensionem ab altero recipit, non præstat, & quia
patronus potentior est, hinc præterea receptum, vt in-
firmior maiestatem alterius comiter conferuet, quod ex-
plicat PROCVLVVS in l. non dubito 7. §. i. D. de capti-
uis, & eodem fere modo CICERO Orat. pro Cornel.
Balbo p. m. 721. lit. c. seqq. Atque hinc quoque reco-
muni est, vt publicis precibus patroni soleant commen-

dant

prius competit, posterius denegari non potest.

§. XLVII. Sicuti itaque foedera libertatem alterius non tollunt, ita quoque *ius clientelare* non liberat subditos ab obsequio erga proprium imperantem, cum huic omnia iura summi imperii maneant salva. y)

§. XLVIII.

dari in iis locis, quibus defensionem debent. Cum itaque subditi proprie dicti defensionem suam ab imperante petere debeant, alterius defensionem se submittere nequeunt, quia potestas domini territorii inde laderetur. Cautum id legitur in *Capit. Ioseph. art. VIII.* quemadmodum etiam iam in *R. I. de anno 1519. §. wir auch Churfürsten*, status imperii se invicem obstinuerunt, *Daß keiner des andern Unterthanen und Verwandten, des Glaubens oder anderer Ursache halber in sonder Schutz und Schirm wider ihre Obrigkeit nehmen sollen noch wollen.* Quamvis vero dictum sit, subditos ne quidem intuitu religionis se alterius clientelae subicere posse, quia in effectu, implorando defensionem patroni, imperanti suo legitimo resisterent; alia tamen quaestio est, annon imperans, qui successorem diversae religionis habet, subditos suos alterius defensionem possit commendare, ne in exercitio libero religionis a successore forsitan turbentur? quod iidem negandum existimo. In effectu enim talis dispositio duplex diversum & contrarium involueret imperium, subditisque suppeditaret ansam, imperanti resistendi, cum non aliter possint defendi a patrono, quam vel *intercessionibus*, vel denique *adhibita violentia*.

y) Vulgatum est: *Schirm-Gerechtigkeit giebt keine Obrigkeit.* Sed tamen iidem vulgatum est: *aus Schirm-Herrn*

§. XLVIII. Sed etiam singulorum securitati aliquando contra vim externam iuste prospicit imperans, quo referunt *ius repressaliarum*, quod primario in eo consistit, vt imperans in suo territorio subditis gentis extraneae denegare possit iustitiam, 2) quæ subditis huius imperantis illam denegauit, vel idem ius in gentem extraneam statuatur & exerceatur, quo in nostram gentem vsa est.

§. XLIX.

Herrn werden leicht Sturm-Herrn, scilicet si patroni inique sua potestate abutuntur, qualis metus tunc vt plurimum adest, si patronus nimia polleat potentia. Plurimæ id suo damno experræ sunt ciuitates, inter quas quoque Metis, Tullum & Verdunum non posteriores sunt, quæ protectionem Galli amplectendo ab imperio pederentim auulsæ sunt. Ipsum Romanum imperium iam olim per oppressionem confœderatorum huiusmodi admodum auctum fuisse constat.

*) In hoc potissimum repressalias consistere, docet PESCERWITZ *de repress.* c. 2. quamuis alii aliter rem explicant, & res inter se affines confundant. Est hoc remedium non adeo iniquum, cum per indirectum ita adigatur gens extranea, subditis alienigenis, si quid iure petere possunt, æque administrare iustitiam vt propriis. Prærequiritur autem, (a) ius eius, cui alibi iustitia est denegata, esse liquidum: (2) eidem omne auxilium in territorio extraneo contra subditum illius denegari: (3) deficere vtrinque superiorem, ad quem prouocari possit, in casu *denegata iustitie*. Exerceat hoc ius tantum summus imperans, adeoque, vtrum locum habere possit, desuper vnice cognoscit, & magistratui inferiori, qui illud *suo iure* exercere nequit, per mandatum iungit, vt casu eueniente suspendat *iustitie administrationem* contra extraneum.

a) So.

§. XLIX. Faciunt præterea aliud *repressaliarum* genus, consistens in *detentione personarum aut bonorum propter debitum aliquod*, a) ratione cuius subdito huius territorii denegata iustitia est, ad effectum, vt læso a gente iniqua satisfiat.

CAP.

a) Solent nonnulli hanc speciem *pignorationem* appellare, alii vero totam repressaliarum naturam in hoc ipso quærere. ZIEGLERVS *de iurib. maiest. lib. 1. cap. 34. §. 29.* GROTIUS *lib. III. cap. 2.* Hoc ius potissimum defendunt ex *belli iustitia*, adeo vt nonnulli illud ipsam *belli minas solennis nomine insignire* soleant, atque ex eo ulterius deducunt, inter illas personas ius hoc exerceri posse, inter quas licite bellum geritur; quando enim iudex adest supremus, qui propter *denegatam iustitiam* adhuc adiri potest, ad hoc extremum medium deveniri nequit, quo intuitu hæc pignorationes status imperii inter se nullo iure exerceant, bene tamen erga extraneos. Eatenus autem ad *ius publicum uniuersale* spectant, quatenus ab imperante adhibentur pro *securitate & defensione subditorum* suorum, quibus a gente extranea vel ius denegarum, vel alia iniuria facta. Cum enim hoc ipso non tota respublica læsa, sed tantum quidam ex republica, & hinc propter horum læsionem bellum mouere & totam rempublicam in ambiguum vocare discrimen periculosum, ne dicam iniquum videbatur, expeditior modus cogendi gentem iniquam introduci & exerceri cæpit, qui tamen non raro ad bellum ipsum ansum dare solet.

b) Su.